

HOE JE ALLES KUNT VERANDEREN

VERTAALD DOOR

PIETER STREUTKER

NAOMI KLEIN

& REBECCA STEFOFF

Hoe je
ALLES kunt
veranderen

LEMNISCAAT

DE
ONMISBARE
GIDS VOOR DE
JONGE KLIMAAT-
ACTIVIST

© Nederlandse vertaling: Pieter Streutker

Nederlandse rechten: Lemniscaat b.v., Rotterdam, 2021

Oorspronkelijke titel: Naomi Klein with Rebecca Steffoff, *How to Change Everything*.

The Young Human's Guide to Protecting the Planet and Each Other

Copyright © 2021, ATHENEUM BOOKS FOR YOUNG READERS

An imprint of Simon & Schuster Children's Publishing Division

1230 Avenue of the Americas, New York, New York 10020

All rights reserved.

ISBN 978 90 477 1338 8

NUR 740

Boekverzorging: Marc Suvaal

Druk- en brocheerwerk: Drukkerij Wilco, Amersfoort

Niets uit deze uitgave mag worden veeelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, geluidsband of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Dit boek is gedrukt op Munken Pure, een milieuvriendelijk,
chloorvrij gebleekt en verouderingsbestendig papier.

In liefdevolle herinnering
aan Teo Surasky (2002-2020)
- N.K.

I N H O U D

INLEIDING	Bij het rif	9
Deel I	WAAR WE STAAN	14
HOOFDSTUK 1	Kinderen komen in actie	16
HOOFDSTUK 2	Oorzaken van klimaatverandering	29
HOOFDSTUK 3	Klimaat en rechtvaardigheid	50
Deel II	HOE WE HIER ZIJN BELAND	84
HOOFDSTUK 4	Het verleden verbrand, de toekomst gekookt	86
HOOFDSTUK 5	De strijd krijgt vorm	102
HOOFDSTUK 6	Bescherming van huis en planeet	128
Deel III	WAT ER NU GAAT GEBEUREN	152
HOOFDSTUK 7	De toekomst veranderen	154
HOOFDSTUK 8	Een groene New Deal	183
HOOFDSTUK 9	Een toolkit voor jonge activisten	202
CONCLUSIE	De derde brand ben jij	223
NAWOORD	Lessen uit de coronapandemie	227
	Een natuurlijke oplossing voor de klimaatramp	233
	Dankbetuiging	235
	Meer te weten komen	237
	Noten	241
	Fotoverantwoording	253

Bij het rif

ALS KIND HEB IK veel tijd onder water doorgebracht. Mijn vader leerde me snorkelen toen ik zes of zeven was, dat zijn herinneringen die tot de mooiste van mijn leven behoren. Ik was een verlegen kind en vaak niet op m'n gemak. De enige plek waar ik me nooit zo voelde, waar ik me altijd vrij voelde, was in het water. Het verbaasde me altijd weer dat je het leven in de zee van zo dichtbij kon bekijken.

9

Als je naar een rif toe zwemt, schieten de vissen meestal alle kanten op. Maar als je er een paar minuten boven blijft drijven en rustig door je snorkel ademt, word je voor hen onderdeel van de omgeving. Ze komen dan vlak langs je masker zwemmen of knabbelen zachtjes aan je arm. Ik voelde me altijd heerlijk in die onwerkelijke en vredige omgeving.

Dus toen ik jaren later voor mijn werk naar Australië ging wilde ik proberen om mijn zootje van vier, Toma, een zelfde onderwaterervaring te bezorgen als die ik als kind zo geweldig had gevonden. Ik wilde hem laten zien dat de zeespiegel misschien wel oninteressant leek, maar dat eronder een compleet nieuwe en kleurrijke wereld schuilging.

Toen we voor het eerst een bezoek gingen brengen aan het Great Barrier Reef, het grootste bouwwerk op aarde dat uit levende wezens – talloze piepkleine koraaldiertjes – bestaat, had Toma net leren zwemmen. De timing leek perfect.

We gingen erheen met een filmploeg en een team wetenschappers dat onderzoek had gedaan naar het rif. Ik wist niet zeker of Toma ook maar enigszins aandacht zou hebben voor het koraal, maar hij was verrukt. Hij 'had Nemo gezien'. Hij had een zeekomkommer gezien. Ik geloof dat hij zelfs een zeeschildpad had gezien.

Toen ik hem die nacht in onze hotelkamer in bed stopte zei ik: 'Vandaag heb je ontdekt dat er een geheime wereld onder de zee is.' Hij keek naar me op, en aan het pure geluk op zijn gezicht kon ik zien dat hij me begreep. 'Ik zag 'm,' zei hij. Ik was blij en verdrietig tegelijk, omdat ik wist dat de schoonheid van onze wereld aan het verdwijnen was, net nu hij die begon te ontdekken.

10

Weet je, het Great Barrier Reef was de prachtigste plek die ik ooit had gezien. Het bruiste er van het leven. Zeeschildpadden en haaien zwommen langs schitterend gekleurde vissen en koralen. Maar het rif was ook het meest beangstigende dat ik ooit had gezien, omdat grote delen ervan – de delen die ik Toma niet had laten zien – dood of stervende waren.

Die delen van het rif waren als een kerkhof. Als journaliste had ik verslag gedaan van onder andere klimaatverandering en het milieu, en nu was ik naar het rif gekomen om erover te schrijven. Ik wist wat er gaande was.

Een dodelijk fenomeen dat massale verbleking wordt genoemd, had het Great Barrier Reef in zijn greep. Verbleking treedt op bij hoge watertemperaturen. De levende koralen worden botachtig wit en zien er spookachtig uit. Als de temperatuur snel weer daalt kunnen ze herstellen. Maar in de lente van 2016 was de temperatuur maandenlang hoog gebleven. Een kwart van het rif was doodgegaan en veranderd in een bruine, rottende brij. Van de rest was minstens de helft ook in zekere mate aangetast.

Het water van de Stille Oceaan had niet veel hoeven opwarmen om deze omvangrijke sterfte van het Great Barrier Reef te veroorzaken, want de zeetemperatuur was maar met 1 °C gestegen. Met als gevolg de dode en stervende delen van het rif die ik zag.

De levendige, kleurrijke onderwaterwereld van een gezond koraalrif (links). Koraal dat verbleekt door opwarmend water gaat dood en wordt bruin als het water niet afkoelt. Als een rif eenmaal dood is, gaat uiteindelijk ook het ecosysteem daar verloren (boven).

Niet alleen koralen worden aangetast door verblekingen als die van het Great Barrier Reef. Voor veel vissoorten en andere organismen dient het koraal als voedsel of leefgebied. En de vissen die afhankelijk zijn van koraalriffen zijn weer de voedsel- en inkomensbron van circa een miljard mensen over de hele wereld. De schade is groot als er riffen doodgaan. Helaas zijn er meer riffen stervende. Dat komt doordat de temperatuur overal stijgt, niet alleen rond het Great Barrier Reef, en die stijgende temperatuur is onze wereld aan het veranderen. Dit boek

gaat over die verandering. Het gaat over waarom temperaturen stijgen, hoe die stijging het klimaat verandert en schade toebrengt aan de planeet waarop we leven, en – het belangrijkste – wat wij er met z'n allen aan kunnen doen.

Wat we kunnen doen gaat veel verder dan onze individuele inspanningen om de vervuiling te beperken die ons klimaat aan het veranderen is. Natuurlijk moeten we in actie komen tegen de klimaatverandering om de natuur en onze planeet die al het leven in stand houdt te beschermen, maar we kunnen meer doen dan dat.

Veel dingen die samenhangen met klimaatverandering zijn oneerlijk. Bijvoorbeeld dat een gezonde, schone planeet wordt afgepakt van jonge mensen zoals mijn zoon Toma. En van jou.

12

Het is ook oneerlijk dat sommige mensen zwaarder worden getroffen door klimaatverandering. Armere bevolkingsgroepen en minderheden hebben vaak meer te lijden onder de gevolgen dan anderen. Dit boek gaat dus ook over rechtvaardigheid, oftewel eerlijkheid. Het gaat over hoe onze aanpak van klimaatverandering niet alleen kan zorgen voor een minder vervuilde wereld, maar ook voor een rechtvaardigere wereld voor ons allemaal.

Jij en jouw generatie, en de generaties die nog moeten komen, hebben geen aandeel gehad in het ontstaan van deze klimaatcrisis, maar jullie zullen wel met de ergste gevolgen ervan moeten leven – tenzij we dingen gaan veranderen.

Ik heb dit boek geschreven om je te laten zien dat die veranderingen mogelijk zijn. Maar net toen ik het boek aan het afronden was werd de wereld geconfronteerd met een plotselinge, onverwachte crisis. Een onbekend en besmettelijk coronavirus dook op.

Begin 2020 groeide het virus uit tot een pandemie, een ziekte die mensen in vrijwel alle landen heeft getroffen. Ziekte- en sterftcijfers waren dramatisch hoog. Miljoenen mensen moesten hun manier van leven aanpassen om de verspreiding van het virus te vertragen, door thuis te blijven en andere mensen te mijden. In veel landen sloten de

scholen, waardoor kinderen plotseling moesten wennen aan thuis-
onderwijs en hun vrienden moesten missen.

Aan het einde van dit boek lees je wat ik denk dat we kunnen leren van deze wereldwijd gedeelde ervaring. Maar houd bij het lezen van de volgende hoofdstukken in gedachten dat klimaatverandering niet is gestopt door de coronaviruspandemie – evenmin als de beweging om klimaatverandering onder controle te krijgen.

Die beweging is nu gaande. Het doel ervan is om klimaatverandering te bestrijden en tegelijkertijd een eerlijke en leefbare toekomst voor iedereen mogelijk te maken. Dat wordt klimaatrechtvaardigheid genoemd. En jonge mensen maken niet alleen maar deel uit van die beweging. Ze wijzen de weg. Sluit jij je aan?

Ik hoop dat dit boek je zal helpen om die vraag te beantwoorden. Het is bedoeld om je kennis te verschaffen en nog veel meer dan dat: inspiratie, ideeën en instrumenten voor actie.

Allereerst zul je enkele voorbeelden zien van wat jonge mensen zoals jij ondernemen tegen klimaatverandering en voor sociale rechtvaardigheid, waaronder rechtvaardigheid op het gebied van huidskleur, geslacht en economie. Vervolgens verdiep je je in wat we weten over de huidige toestand van het klimaat en hoe het zover is gekomen. Dan kun je meebeslissen over hoe we verder moeten. Je staat er niet alleen voor. In dit boek zul je kennismaken met enkele jonge activisten van over de hele wereld die bezig zijn om onze planeet te beschermen én klimaatrechtvaardigheid te realiseren.

Het kan beangstigend zijn om je bezig te houden met de gevolgen van klimaatverandering, maar laat je er niet door overweldigen. Onthoud dat ze maar een deel van het verhaal zijn. De rest van het verhaal – het gedeelte dat honderdduizenden jonge mensen zoals jij in alle delen van de wereld heeft geïnspireerd – is dat we keuzes hebben. De grote demonstraties tegen racisme en voor klimaatactie tonen aan dat miljoenen mensen smachten naar verandering. We kunnen een betere toekomst bouwen als we bereid zijn om alles te veranderen.

DEEL I

Waar

we stand

Kindereen

komen in actie

ZE STROOMDEN de scholen uit, brandend van opwinding. Kleine stroompjes sijpelden van zijstraatjes naar brede hoofdwegen, waar ze samenvloeiden met andere stromen van kinderen en tieners. Zingend, kletsend, hun kleding variërend van onberispelijke schooluniformen tot leggings met luipaardprint, vormden de kinderen snelstromende rivieren in tientallen steden over de hele wereld. Ze betoogden met honderden, duizenden en tienduizenden.

17

Waren er zakenmensen die vanuit hun kantoren naar hen keken en zich afvroegen waarom al die kinderen niet op school zaten? Was winkelend publiek verbaasd over de groeiende opwinding op straat? Protestborden die de betogers bij zich hadden, maakten duidelijk waar het om ging:

Een van de tienduizend jonge betogers in New York City was een meisje dat een schilderij met hommels, bloemen en jungledieren omhooghield. Het schilderij was lieflijk, maar de woorden die erop stonden waren hard: 45 PROCENT VAN DE INSECTEN VERDWENEN DOOR KLIMAATVERANDERING. 60 PROCENT AFNAME VAN DIEREN IN DE AFGELOPEN VIJFTIG JAAR. In het midden had ze een zandloper geschilderd waarvan het zand bijna was doorgelopen.

Die dag in maart 2019 vond de eerste mondiale schoolstaking voor het klimaat plaats.

Leerlingen in staking

18

Volgens schattingen van de organisatoren van de eerste schoolstaking waren er die dag bijna 2100 klimaatstakingen in 125 landen. Meer dan anderhalf miljoen jonge mensen kwamen opdagen. De meesten van hen hadden hun school voor een uurtje of de hele dag verlaten – sommigen met toestemming, anderen zonder.

Velen van hen gingen de straat op omdat ze grote tegenstellingen zagen in wat ze over de wereld leerden. In schoolboeken en documentaires kwamen oude gletsjers, schitterende koraalriffen en andere levende wezens voor die de vele wonderen van onze planeet vormen. Maar tegelijkertijd kwamen ze erachter dat veel hiervan al was verdwenen door klimaatverandering. Als ze wachtten met in actie komen tot ze volwassen waren zou er nog veel meer zijn verdwenen.

Door zich te verdiepen in klimaatverandering waren deze kinderen ervan overtuigd geraakt dat we niet op dezelfde voet konden doorgaan. Zonder uitstel. Dus gingen ze de straat op, net als zoveel groepen voor hen die actie hadden gevoerd om de wereld te veranderen.

Veel van deze jonge mensen staakten trouwens niet alleen om verliezen in de toekomst te voorkomen, maar ook omdat ze al midden in een klimaatcrisis zaten. In het Zuid-Afrikaanse Kaapstad scandeerden honderden jonge stakers naar hun regeringsleiders dat ze moesten stoppen met het goedkeuren van nieuwe projecten die zouden

bijdragen aan de opwarming van onze planeet. Een jaar eerder had het bijzonder weinig gescheeld of het drinkwater in de enorme stad was op geweest, na jaren van weinig neerslag en ernstige droogte die waarschijnlijk waren veroorzaakt – of in elk geval waren verergerd – door klimaatverandering.

In de eilandstaat Vanuatu in de Stille Oceaan schreeuwden jonge stakers: ‘Verhef je stem, niet de zeespiegel!’ Op de nabijgelegen Salomonseilanden waren al vijf eilandjes verzwolgen door de zee, die

De lucht is vervuld van hoop, vastberadenheid én een stuiterende aardbol tijdens de eerste schoolstaking voor het klimaat in het Australische Sydney.

aan het stijgen is omdat hogere temperaturen ervoor zorgen dat het water uitzet en gletsjers en ijskappen smelten.

‘Jullie hebben onze toekomst verkocht om winst te maken!’ schreeuwden leerlingen in het Indiase Delhi vanachter witte mondkapjes. De luchtvervuiling in Delhi behoort vaak tot de ergste ter wereld, deels omdat India een grootgebruiker van steenkool is, een brandstof die luchtvervuiling veroorzaakt. Maar de smog die de zichtbare luchtvervuiling vormt is niet het enige probleem van steenkool. Bij de verbranding ervan komen onzichtbare stoffen in de lucht die broeikasgassen worden genoemd. En wat de betogende leerlingen daar al wisten, en wat jij in dit boek zult gaan lezen, is dat die gassen de reden zijn waarom ons klimaat aan het veranderen is.

20

Die dag vond de eerste wereldwijde klimaatstaking ooit plaats – in het leven geroepen en georganiseerd door kinderen. Met die eerste schoolstaking en de stakingen die erop volgden eisen jonge mensen van over de hele wereld een stem in de toekomst van hun wereld.

‘WE VERDIENEN BETER’

Honderdvijftigduizend jonge mensen gingen in Australische steden de straat op voor de eerste schoolstaking voor het klimaat. Ze wisten dat klimaatverandering hun land al schade toebracht. Een van de gevolgen ervan, waarover je aan het begin van dit boek al hebt kunnen lezen, is opwarmend zeewater, dat fataal is voor het Great Barrier Reef, een natuurschat van Australië en de wereld.

Toch blijft Australië een belangrijke producent en verkoper van steenkool. Terwijl bij het gebruik van steenkool als brandstof voor elektriciteitscentrales en andere toepassingen de broeikasgassen vrijkomen die de temperatuur opjagen. De vijftienjarige Nosrat Fareha, een van de organisatoren van de Australische stakingen, zei tegen de politici van het land: ‘Jullie hebben ons zo enorm in de steek gelaten.

We verdienen beter. Jonge mensen kunnen niet eens stemmen, maar zullen wel moeten leven met de consequenties van jullie nalatigheid.' Net als andere jonge mensen in andere steden was Fareha niet bang om de machthebbers ongezouten de waarheid te zeggen. Dat gebrek aan angst is een van de sterke punten van de jeugdbeweging voor verandering.

Een schoolmeisje in Zweden

Tijdens de schoolstaking voor het klimaat in maart 2019 maakte de wereld kennis met een grote en groeiende jeugdbeweging. Het ontstaan ervan was grotendeels te danken aan een vijftienjarig meisje in het Zweedse Stockholm.

21

Greta Thunberg begon zich op haar achtste te interesseren voor klimaatverandering. Ze keek documentaires over smeltende gletsjers en verdwijnende planten- en diersoorten. Ze leerde dat door het gebruik van fossiele brandstoffen als steenkool, olie en aardgas er broeikasgassen vrijkomen in de atmosfeer, en dat die gassen bijdragen aan klimaatverandering. Krachtcentrales, schoorstenen, auto's en vliegtuigen stoten allemaal broeikasgassen uit.

Ook het eten van vlees zorgt voor een toename van broeikasgassen, leerde Greta. Dat komt doordat voor de veeteelt, vooral de runderteelt, grote stukken bos moeten worden gekapt voor de aanleg van weiden. Hiermee worden bomen verwijderd die het schadelijke broeikasgas dat koolstofdioxide heet juist opnemen en dus uit de atmosfeer halen. Bovendien stoten koeien en hun mest methaan uit, een ander broeikasgas.

Naarmate Greta ouder werd en meer over klimaatverandering te weten kwam, ging ze haar aandacht richten op de voorspellingen van wetenschappers over hoe de aarde er in 2040, 2060 en 2080 uit zou zien als de mensen hun gewoonten niet veranderden. Ze dacht erover na wat dat zou betekenen voor haar eigen leven – de natuurrampen die ze

zou moeten doorstaan, de dieren en planten die voor altijd zouden verdwijnen en de moeilijkheden waarmee haar eigen kinderen te maken zouden krijgen als ze besloot moeder te worden.

Maar ze leerde ook dat de ergste voorspellingen van de klimaatwetenschappers niet in beton gegoten waren. Door nu daadkrachtig op te treden kan de mens de kans op een veilige toekomst aanzienlijk vergroten. We kunnen nog altijd enkele gletsjers redden. We kunnen voorkomen dat tal van eilandstaten in zee verdwijnen. Misschien kunnen we omvangrijke misoogsten en ondraaglijke hitte voorkomen waardoor miljoenen of zelfs miljarden mensen op de vlucht zouden slaan.

22

Waarom, vroeg Greta zich af, had niet iedereen het over het voorkomen van een klimaatramp? Waarom gingen landen als het hare niet vol in de aanval om de uitstoot van broeikasgassen te verminderen? De wereld stond in brand, maar waar ze ook keek gingen mensen door met hun leven en kochten ze nieuwe auto's en nieuwe kleren die ze niet nodig hadden alsof er niets aan de hand was.

Toen ze ongeveer elf jaar oud was belandde Greta in een zware depressie. Een van de redenen dat ze daar niet uit kwam was dat Greta een vorm van autisme heeft die ervoor zorgt dat ze zich volledig concentreert op onderwerpen die haar belangstelling hebben. Toen Greta dus haar laserachtige aandacht richtte op de klimaatverandering, zag en voelde ze de volle betekenis van de crisis. Ze kon zich er niet van losmaken. Ze werd overmand door angst en verdriet voor de planeet. Een depressie is complex en er speelden ook andere factoren mee, maar Greta kon gewoonweg niet begrijpen waarom de regeringsleiders zich niet al te druk leken te maken over de klimaatcrisis. Waren zij niet ook angstig en boos?

Dat ze uit haar depressie raakte kwam voor een groot deel doordat ze oplossingen vond om de ondraaglijke kloof te dichten tussen wat ze had geleerd over de oorzaken van de klimaatcrisis en de manier waarop zij en haar huisgenoten leefden. Ze haalde haar ouders over om geen vlees meer te eten en geen vliegereizen meer te maken. Maar de belang-

rijkste verandering was dat ze een manier bedacht om de rest van de wereld duidelijk te maken dat het tijd was om te stoppen met doen alsof er niets aan de hand was. Als ze van machtige politici verlangde dat zij de strijd tegen klimaatverandering als een noodsituatie zouden beschouwen, dan leek het haar dat die noodsituatie ook in haar eigen leven tot uiting zou moeten komen.

Dus ging de vijftienjarige Greta in augustus 2018 na de zomervakantie niet naar school. In plaats daarvan ging ze met een zelfgemaakt bord met de tekst **SCHOOLSTAKING VOOR HET KLIMAAT** voor het Zweedse parlamentsgebouw zitten. Elke vrijdag zat ze daar met haar lichtbruine vlechten en in haar tweedehandshoody. Deze eenpersoonsdemonstratie was het begin van de beweging Fridays for Future.

23

De Zweedse scholiere Greta Thunberg lanceerde in haar eentje een beweging die alle delen van de wereld zou bereiken.

Protesteren in het openbaar kan een krachtige manier zijn om een statement te maken, maar leidt niet altijd tot snelle veranderingen. In eerste instantie negeerden de mensen Greta en haar bord. Maar na een tijdje kreeg haar protest een beetje aandacht in het nieuws. Dit wekte de belangstelling van mensen die begrepen wat ze probeerde duidelijk te maken, die het met haar eens waren en zelf ook een statement wilden maken. Andere leerlingen en een paar volwassenen kwamen erbij staan met borden. Al snel werd Greta gevraagd om op klimaatbijeenkomsten te spreken, vervolgens op klimaatconferenties van de Verenigde Naties en voor onder anderen de leiders van de Europese Unie en het Britse parlement.

24

Greta heeft gezegd dat mensen met haar vorm van autisme ‘niet erg goed kunnen liegen’. Ze spreekt in korte, prikkelende waarheden. ‘Jullie laten ons in de steek,’ zei ze in september 2019 tegen wereldleiders en diplomaten bij de Verenigde Naties. ‘Maar jonge mensen beginnen jullie verraad door te krijgen. De ogen van alle toekomstige generaties zijn op jullie gericht. En we zullen het jullie nooit vergeven als jullie ervoor kiezen om ons in de steek te laten. We laten jullie hier niet mee wegkomen. Hier en nu trekken we de grens. De wereld wordt wakker. En er is verandering op komst, of jullie het nou leuk vinden of niet.’

Ook al leidden Greta’s speeches niet tot spectaculaire acties van de wereldleiders, haar woorden maakten vele anderen enthousiast. Mensen deelden video’s van haar op sociale media. Ze hadden het erover hoe ze hen had geïnspireerd om hun eigen angsten over de toekomst van het klimaat onder ogen te zien en in actie te komen. Plotseling namen kinderen over de hele wereld een voorbeeld aan Greta. Ze organiseerden hun eigen stakingen. Velen hielden borden met haar woorden omhoog: IK WIL DAT JULLIE IN PANIEK RAKEN. ONS HUIS STAAT IN BRAND.

In december 2019 werd Greta Thunberg door het tijdschrift *Time* tot Persoon van het Jaar gekozen – de jongste ooit – voor haar activisme om aandacht te vragen voor de klimaatcrisis. Zelf prijst ze andere jonge

activisten die háár inspireerden – leerlingen uit Parkland in Florida. Nadat in februari 2018 op hun school zeventien mensen waren vermoord stonden ze aan de basis van een nationale golf van wegluopacties uit klaslokalen om aandacht te vragen voor strengere wapenwetgeving. Door hun voorbeeld te volgen gaf Greta de klimaatbeweging van de jeugd een internationaal podium en door op hun beurt haar voorbeeld te volgen zetten duizenden jongeren als jij zich inmiddels in om de gevaarlijke ontwikkeling van klimaatverandering te stoppen.

GRETA'S SUPERKRACHT

Leven met autisme is niet gemakkelijk. Voor de meeste mensen, zegt Greta, 'is het een eindeloos gevecht tegen school, werk en pestkoppen. Maar onder de juiste omstandigheden en met de juiste aanpassingen kán het een superkracht zijn.'

Daarom schrijft Greta haar heldere kijk op het probleem en haar kracht om het duidelijk over te kunnen brengen toe aan haar autisme. 'Als de uitstoot moet stoppen, dan moeten we de uitstoot stoppen,' zegt ze. 'Voor mij is dat heel zwart-wit. Er zijn geen grijze gebieden als het aankomt op overleven. Óf we gaan door als een beschaving, of niet. We moeten veranderen.'

Meer te weten komen over de manier waarop ons klimaat aan het veranderen is, kan leiden tot verdriet, boosheid of angst. Maar Greta ontdekte dat ze iets kon doen aan die gevoelens door in actie te komen en publiekelijk stelling te nemen – en toen ze dat deed werd ze voor veel anderen iemand om te steunen. Net als dat kleine zandkorreltje in een oester waaromheen een parel kan groeien hielp Greta's kleine protestactie iets moois en krachtigs te creëren.

Een klacht over kinderrechten

Jonge mensen gaan niet alleen maar de straat op voor het klimaat. Ze maken ook de gang naar de rechter. Kunnen ze gebruikmaken van internationale wetgeving om de strijd aan te binden met klimaatverandering? Zestien kinderen uit twaalf landen op vijf continenten gaan het proberen.

26

In september 2019 dienden deze klimaatactivisten, variërend in leeftijd van acht tot zeventien jaar, een klacht in bij de Verenigde Naties op basis van een internationaal verdrag dat officieel het VN-Verdrag inzake de Rechten van het Kind heet. Dit verdrag trad in 1989 in werking om de kinderrechten te beschermen in de landen die het ondertekenden. Er staat onder andere in dat ieder kind het ‘recht op leven’ heeft en dat overheden ‘het overleven en de ontwikkeling van het kind in de ruimst mogelijke mate zullen waarborgen’.

De klacht richt zich tegen Argentinië, Brazilië, Frankrijk, Duitsland en Turkije. Van de landen die het VN-verdrag hebben ondertekend produceren die vijf de grootste hoeveelheden broeikasgassen. (De Verenigde Staten en China stoten meer broeikasgassen uit, maar de Verenigde Staten heeft het Verdrag inzake de Rechten van het Kind niet ondertekend. China heeft het deel van het verdrag op basis waarvan het zou kunnen worden aangeklaagd niet ondertekend.)

De zestien jonge mensen die de klacht hebben ingediend stellen dat de vijf landen zijn tekortgeschoten in hun taak om de rechten van kinderen op leven en gezondheid te beschermen omdat ze onvoldoende maatregelen nemen om zich voor te bereiden op klimaatverandering of die te beperken. Het is de eerste keer dat een klimaatklacht bij de VN wordt ingediend namens kinderen uit de hele wereld.

De volgende stap is dat een commissie van deskundigen in mensenrechten de klacht gaat beoordelen. Dit zou jaren kunnen duren. Als de commissie het met de kinderen eens is zal ze aanbevelingen aan de vijf landen doen over hoe die aan hun verdragsverplichtingen kunnen voldoen. De commissie heeft weliswaar niet de macht om de landen te

dwingen haar aanbevelingen op te volgen, maar de ondertekenaars van het verdrag hebben zich verbonden tot naleving ervan.

De zestien jonge activisten zijn Greta Thunberg en Ellen-Anne uit Zweden, Chiara Sacchi uit Argentinië, Catarina Lorenzo uit Brazilië, Iris Duquesne uit Frankrijk, Raina Ivanova uit Duitsland, Ridhima Pandey uit India, David Ackley III, Ranton Anjain en Litokne Kabua van de Marshall-eilanden, Deborah Adegbile uit Nigeria, Carlos Manuel uit Palau, Ayakha Melithafa uit Zuid-Afrika, Raslen Jbeili uit Tunesië en Carl Smith en Alexandria Villaseñor uit de Verenigde Staten.

De Braziliaanse Catarina Lorenzo in september 2019 aan het woord over een klacht die zestien jonge mensen hadden ingediend bij de Verenigde Naties tegen landen die onvoldoende deden tegen klimaatverandering. Ook Carlos Manuel uit Palau (links) en David Ackley iii van de Marshall-eilanden (rechts) behoorden tot die zestien.

David, Ranton, Litokne en Carlos weten uit de eerste hand dat actie tegen klimaatverandering dringend noodzakelijk is. Ze wonen in de eilandstaten Marshalleilanden en Palau in de Stille Oceaan. Ze zijn omgeven met stervende riffen, stijgende zeeën en steeds zwaardere stormen. Hun boodschap aan de wereld is dat klimaatverandering gaande is en ons binnenkort allemaal zal raken, ook al zie je er in je eigen land of stad nu misschien nog niets van.

‘Klimaatverandering beïnvloedt mijn leven,’ schreef Litokne in de klacht. ‘Mijn huis, het land en de dieren zijn erdoor verdwenen.’ Carlos Manuel uit Palau schreef: ‘Ik wil dat grotere landen weten dat wij kleine eilandstaten het kwetsbaarst zijn voor klimaatverandering. Onze huizen worden langzamerhand verzwolgen door de zee.’

28

Wat de VN-commissie ook beslist over deze klacht, jonge mensen zoals jij hebben laten zien dat ze felle en vastberaden verdedigers zijn van het leven op aarde. Andere jongeren van over de hele wereld hebben het voorbeeld van de zestien gevolgd en zijn vergelijkbare procedures over klimaatverandering gestart.

Nu je iets meer hebt gelezen over wat jonge mensen doen om aandacht te vragen voor de klimaatcrisis vraag je je misschien af wat hen heeft bewogen om zoveel moeite te doen. In de volgende hoofdstukken krijg je meer inzicht in de klimaatcrisis en de oorzaken ervan. Je gaat ontdekken waarom zoveel jonge mensen als jij zich inspinnen om de wereld te veranderen.